

Рк
Ш44(4Укр)
С 87

СТРАЙК

СЦЕНІЧНИЙ ОБРАЗ В ТРОХ ДІЯХ
З ЖИТЯ ХЛІБОРОБІВ В ГАЛИЧИНІ.

ПОД

НА ПИСАВ

Н. СТРУТИНСЬКИЙ

Ціна 20 цнт.

1915.

З друкарні „Свободи“, 83 Grand Street,
JERSEY CITY, N. J.

A.584967

ВИСТУПАЮЧІ ОСОБИ:

Вокоман Підсканевич, типовий „латка”
середних літ.

Реєнтий, чоловік старший.

Настуня, його дочка.

Маруся, подруга Насті.

Іван, жидівський попихач.

Семен, академик.

Василь, молодий господар.

Василиха, його жінка.

Никола, молодий парубок.

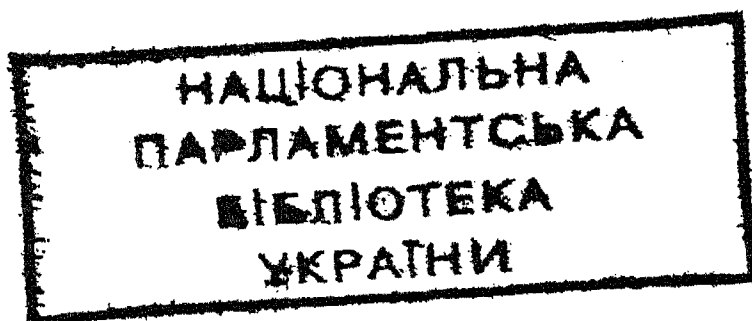
Матій, молодий парубок.

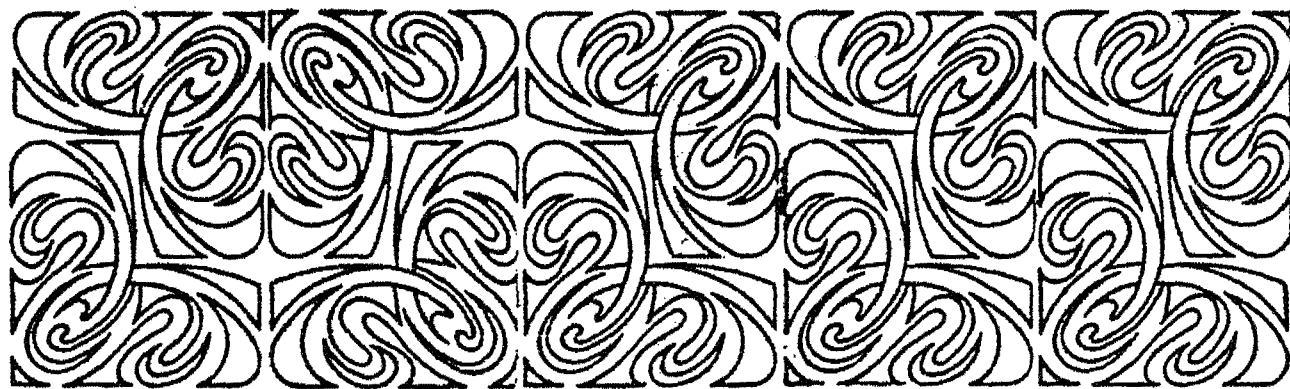
Мордко, арендар.

Павлуньо, школяр.

Юрко, школяр.

Жандарм.

ДІЯ І.

Сцена представляє алькир у корчмі.

Ява І.

(При столі сидять вокоман і реєнтий. Перед ними фляшка, келишки і закуска).

Вокоман. Кажу вам, пане реєнтий, та то вже скаране Боске з тими хамами! Нині цілий сьвіт до гори ногами пішов! А то всьо, пане дзею, через тих шшеклєнтих радикалуф.

Реєнтий. Ваша правда, господине Подскакевич! Ті прокляті гардигали збунтовали ціле село. Позаводили якісь читальні, позаписовали якісь гардигальські книжки та газети, а всьо — вибачте — шмаркачі, що ще і молоко під носом не обісхло. Пошанівку не дадуть нікому — не пошанують ані сивого волоса, ані даже духовного званія!

Вокоман. Та де хлопиви до письма! Мурґа — панє дзею — най нає добре ціпом махати, косити, але від книжки вара! Письмо — панє дзею, лиш хлопа псує.

Реєнтий. Та коби-то господине, хоть письмо! Давно заки із'учил аз буки — то таки добре буків скоштував. А нині що?! Самі фіґлі-міґлі! Учать дітий якоїсь куцохвостої хвонетки і за 2—3 місяці уже таке шмаркате (показує руков) бере ся читати. За моїх времен не так бувало. От і я щось зо штири роки до старого дяка ходив, заки азбуку укінчив. Дперва тогди узяв ся писати. Давно видите, учили ґрунтовно, фундаментаљно. Не то що тепер — чисте тьфу! (сплюває).

Вокоман. Не дармо-то пан грабѣя Голопяцкий на сеймі кричав, аби ані цента не дати на школи. То всьо, панє дзею, фармазоньска мода! Не так то бувало за панованя наших польскіх крульуф. Тогди було знати, хто пан, а нині, о крульово польска, такий хам перед тобою навіть шапки не здійме.

Реєнтий. Нині, господине, хиба ще оден Москаль тримає рихт. Малчі дурак! Ступай дурак! Пашол вон дурак! оттак там роблять з мудраґељями. Там ще тримають старий закон і обичай! Там пан паном, піп попом, а і дяк по-при попа має одвітну свому чину честь і шацунок.

Вокоман. Абисьте, пане дзею, і знали, що то правда. Наш дідич, а муй хлебодавця, пан Задовжинський, всегда вздыхає, щоби як найскорше під Москаля піти. Як ся зйдуть із вашим попом, то вже, пане дзею, ради собі не можуть дати із тов Росієв. Називають нашу Австрію жидівским краєм, але під московским царем, то, пишсєнгам Богу, справедливий попівско-паньский рай! Мовчи та книші облизуй!

Реєнтий. Згадалисьте, господине, за їду, а мені по череві гейби ножем. Балакаємо тай за закуску і трунок забули. Вишиймо господине Валентий, на щасливу нам годину а на проклятіє усім гардиґалам! (Наливає з фляшки, але трунку лиш пару капель). Ов-ва! яж бо і знав, що ти уже висхла. (Кричить з-за стола) Мордку! Мордку! а подай но нам водку!

Ява II.

(Входить жидок із фляшкою в руках, котру кладе на столі. Відтак спи-рає ся руками о стіл і говорить).

Жид. Чи чули панове щось нового?

Оба. Ні, або що?

Жид. Ай вай мір! Дуже кепский гешефт із наш пан дзеджиц!

Вокоман. Що? Може заслаб?

Жид. Єще гірше!

Вокоман. Умер?!

Жид. Єще гірше!

Вокоман. Шляг го трафіл?

Жид. Єще гірше!

Вокоман. Забили го, зрабували, ліцитація, се-квестрація?!

Жид. Єще гірше!

Вокоман (зриває ся і потрясає жидом). Та говори вже раз парху, що шпитрафіло сен мему хлебодафци?!

Жид. Ну?! На що пану вукомону мені телепати. Ауф майне мунес я тому нич не винне.

Вокоман. Жидку, не муч мене! Кажу усьо, бо зараз ти зроблю капурец!

Жид. Ну?! Мені розповідало Іван і Гриць і Гаврило, що хлопи казалю, що не підуть на паньске робити, як пан дідич не буде більше платив.

Вокоман (пускає жида). Терере-фере пане дзею. Байки плетеш жиде. Може не піде твій Іван, Гриць та Гаврило, бо в них тільки роботи, що у тебе під лавов лежати. Але від решти, пане дзею, я і не обжену ся.

Жид. Усю біду роблять ті просьвітники, читальники, шляг зол их трейфен! То не є жаден

сьміх! Воно направду урадило, щоби ніхто а ніхто до пан дідич не пішло робити.

Вокоман. Та то бунт, революція, пане дзею! Зараз лечу до пана старости нех дає жандармуф, войско, багнети!

Ява III.

(Входить жандарм і салютує усім).

Вокоман. Пане постенфірер! З неба пан упадл! За вовка помовка а вовк за дверми.

Жандарм. Що такєго?

Вокоман. Прошен сядаць а насамшуд ви-піць трошкен контушуфкі! (Наливає і це сам) Шу-лем! (подає жандармови).

Жандарм. Хайм! (це) Моцна псявяра! чиста шабасуфка!

Реєнтій (бере келишок і фляшку і наливає собі). Господине фір, маємо в селі новину.

Жандарм. Яку пане Лямполиз? Весіле чи хрестини? А може обоє за одним заходом, як то співають: А в нашої Катерини і весіле і хрестини.

Реєнтій. Жартуйте здорові, але тут цшасу нема. Най вам лише Мордко розповість.

Жид. Що я знаю, то і ви знаєте і пан вукомон. Вибачайте панове, але я мушу за шинквас. (Відходить).

Вокоман. Та то, пане дзею, в нашім селі заносить ся на чварти розбюр Польскі. Хами збутовали ся пшечіф дзедзіцові. Урадили, щоби ніхто на панське робити не йшов!

Реєнтий. Чи то чувано, чи видано? Таже господин дідич і госпожа дідичка не ідуть самі жати й косити. Таже комусь робити треба!

Жандарм. Та де, та хто так урадив?

Реєнтий. Та ті прокляті гардигали у читальни.

Вокоман. Найлішше, пане дзею, закличмо начних сьвядкуф. (Кричить): Мордку! Мордку!

Жид (стає у дверех). Ну?!

Вокоман. Заклич зараз тих людей, що тобі розповіли про новину.

Жид. Ну, людей нема, лише Іван, Гриць уже ід лавов, а Гаврило бахура до гайдер поніс.

Жандарм. Зараз най тут Іван прийде на протокол.

Жид (кричить за дверима). Іване! марш до алькира, пан фір кличе тебе до протокул.

Ява IV.

(Втачує ся паний Іван).

Жандарм (встає і остро до Івана). Слухай мурго! Говори правду як на сповіди, бо зараз ти буде амініь.

Іван (бе ся в груди). Та я, пане фір, присясто Богу, більше не буду!

Жандарм. Що?! Не будеш правди говорив. (показує ланцушки). Ади! зараз тя закую.

Іван (шкробає ся в голову). Та то не я, абим так, що ні. Та то отта кріслата Олена. А я їй кау: Олено, не иди, кау, а то люди зобачуть тай на мене зложуть.

Жандарм. Мовчи дурню та слухай, що до тебе говорять.

Іван. Та вже буду, але сто раз присягну, же то не я!

Жандарм. Іване, коли ти був в читальни?

Іван (якійсь час стоїть стовпом). У читальни?

Жандарм. Ая, в читальни.

Іван. Та то Мордко мене післав. Бігме! Ая!

Жандарм. Та я тебе не питаю, хто тя післав, але що ти там чув?

Іван. Та то багато би розповідати (утирає ніс). Не знаю, якби то з кінця.

Жандарм. Та говори хоть і в поперек, а говори.

Іван: Та то кає Мордко: Іване! а я кау гов! А він кає: Іване, хочеш квартиру горівки? А я кау: ая!

Жандарм: Та що мене твоя горівка обходить. Кажи за читальню.

Іван. Та то до того іде. Кає Мордко: Іване, підеш до читальні і розповіши мені усьо, що там учуєш. А я кау: Чому би ні? Посилавесь перед тим, піду і тепер. Ну, вишив я півкватирок, закусив, закурив люльку тай пішов.

Реєнтий. Ну тай що?

Іван. Та нічо! Приходжу в читальню, а там народу, кау вам, сума сумезна. Ну, прийшов я, та як звичай кау: Добрий вечер панове! — Дай Боже здоровля! Красно мені відповіли. Я став коло порога тай дивлю ся по людях.

Вокоман. А хтож там був?

Іван. Го-го-го! Ціле село! І долішні і горішні.

Жандарм. Говори*дальше.

Іван. Ая! Буду говорив! Дивлю ся, усі люди чогось тихо стали. Гейби у церкві.

Реєнтий: Ніби ви знаєте, як у церкві? Та вас церков не виділа хиба як вас хрестили.

Іван: Овва! Перепрашаю вашеці, пане реєнтий, але ви таки за грубо. Бігме Боже, таже я не кальвін — таже я торік на великдень був.

Жандарм. Ну-ну, але чогож то так люди тихо поставали?

Іван. Та бо не перебивайте, я усьо скажу. Ну — роззираю ся я довкола, аж дивлю ся — на столі серед читальні стоїть якийсь панич. Такий білявий, вусика маленькі, стоїть, кау вам, на столі як сьвічка. Маркотно ми стало за той тяжкий гріх, бо не годить ся христянинови ані сідати на стіл, де покладають хлібець сьвятий, а той таки, кау вам, з ногами виліз на него. Але гадаю, та що! Таже ціла громада старша ніж я. Та най же другі му скажуть.

Жандарм. І щож той панич говорив?

Іван. Та бо то й але! Що?! Та де я годен усьо розповісти. Та там було тільки пунтів, паліграфів, — христянин ніяк усього не розбере.

Жандарм. Але такись щось запамятав.

Іван. Гм, та чому! Та говорив дуже мудро. За людську кривду, за біду, же аж люди плакали. Я сам плакав — бігме ну! Кау вам, пане фїр, таке було казане, що і ви би плакали, як бисьте чули.

Казав, аби люди не пили, праці не розпускали межі жидів. Дуже штудерно говорив.

Жандарм. Ну, а як то зійшло на того, що люди врадили панови не робити?

Іван. Та той панич казав най ся люди допоминають ліпшої плати, аби за дурно на панів не робити. Бігме, добре казав! От хотьби той Мордко, та той пся віра...

Жандарм. Стуль писк! Скажи, що люди на се?

Іван. Та люди, як люди. Стали радитись, аби післати до пана комісію аби більше платив, бо не підуть робити.

Вокоман. А кого, пане дзею, вибрали до тої комісії?

Іван. Та, відав, Николу Наконечноного, Василя Савчака, Матія Нагірного та й ще там когось.

Реєнтий. Самих настоящих гардигалов!

(Входить Мордко).

Жид. Чи панове уже скінчили протокул?

Жандарм. Або що?

Жид: Бо мені потрібно Іван.

Жандарм. Та возьми собі його до псьої мами.

Жид. Ну Іване, чо стоїш? Зажени гуси до стайні, дров нарубай, води принеси, заколиши ди-

ТИНУ, ВИВОДИ КІНЬ ДО ВОДИ — ну, скорше, чого стоїш як стовп?

(Іван рушає ся з місця, за ним підбігає жид і витручає за двері).

Вокоман. Ну, панове, що робіць? А то хамска шпекуляція!

Реєнтий. Усьому причина хвонетика, Українці.

Жандарм (виступає на перед сцени і говорить до публики, затираючи руки). Досконала о-казія до аванзу! Слідство, шпігунство, арештоване, отсе мій рай! Що мене обходять злодії, розбійники. Галицька жандармерія не на се, щоб за ними вганяти. Не глупім! Пши виборах, подчас страйку і зафше служиць паном, а куніровати руских хлошів — то небоже роби, а будеш найліпшим галицьким жандармом!

(Заслона спадає).

ДІЯ ІІ.

Вільне місце на селі.

Ява І.

(Матій, Никола і Василь розмовляють).

Никола. А чи я вам давно не казав, що з паном не прийде до згоди? Наслухалисьмо лише лайки та ганьби.

Матій. Та по правді він має чого сердитись. В довгах по уха, а тепер прийшла йому уже остатна година.

Василь. А хтож йому винен?! Гуляє, грає в карти, то й знівечив цілий свій маєток. Або він не мав би з чого жити, як би не розпуста? У него прецінь більше ґрунту ніж в цілої громади!

Никола. З лайдаками та лайдачками розпускає гроші, а хотів би, аби люди за півдармо на него робили. На село прийшов дурити.

Матій. Що правда то вже доста нас ся пани накриюдиш! Прийде передновок, чи в зимі, гаруй

НАКРИЮДИШ!
ПАРЛАМЕНТСЬКА

БІБЛІОТЕКА
National Parliamentary Library of Ukraine

УКРАЇНИ

www.nplu.org

2.73 2478

від раня до пізної ночі за тих 20 центів, а жінці 12 або 15 грейцарів шмарить тай по всьому.

Василь: Але, але! Та ще вокоманови курку або гуску в дарунку принесе, аби тя до роботи приймив.

Матій. А у жнива скоро сьвіт ставай, біжи на лан тай жни, щоб ані крижий не розпростував, на своїй страві — а всьо за три шістки.

Никола. Косареви півпята шістки знає платити, але прийді до него, до ліса! За купу гнилого хворосту два риньски заправить.

Василь. Його дідо украв громаді ліс і пасовиско, а він то так уже стиснув усіх, що і жити способу нема.

Матій. Та що зробимо, коли панам усюди правда. І у суді, і в старостві, ба і під кожної неділі против нас кричить, що ми радикали, бунтівники, а всьо за тоє, що панови коритись не хочемо.

Никола. Ну, та певно! Їм обом наша читальня на перешкоді! Перше, як люди були темні, один кривдив, другий дер, а тепер обом уриваєсь.

Василь. І він ще каже, що він твердорусський!

Никола. Такі они всі, тоті твердорусські атци і господинове! Говорять про історическую Русь, про руссеке письмо і обряд, а з панами та жидами кумають ся та возять усюди.

Матій. Чиста правда! Дивіть хотьби на реєн-того! Член общества, стовп кацапів в повіті, а вічно у корчмі із тим дурним Підскакевичом.

Никола. А щі кожного вечера у дворі, з паном в карти грає, а більшу половину церковного ґрунту наймив Мордкови, жидови та ще й коршма-реви.

Василь. Десь інде по селах, де сьвященики українці, там і читальня, і склеп і пожичкова ка-са — просьвіта — тверезість, лише нас Пан Біг покарав оттим москвофулом, що радби і очи ви-дерти, аби всі сліші були.

Никола. Кацап, жид і пан то є три п'явки, що ссуть із нас остатні соки. Один має шандарів, старостів і цілу куцу ріжної голоти та робить із наро-дом що сам захоче. Другий, замість Божої науки, вчить нас лизати панську руку, а жид горівкою від-бирає розум, аби цянний нарід ніколи не встав зі сну.

(Підчас цілих сих сходин, видно зза дерев голову підслухуючого реєн-того і жида).

Ява II.

(Входить академик Семен і витає ся з ґаздами).

Семен. Дай Боже здоровля панове! Що до-брого радите?

Никола. Дай Боже і вам! Та от говоримо про нашу біду.

Семен. Про біду? Та щож, бідою об землю тай біді кінець!

Матій. Легко сказати, та не легко зробити.

Василь. Ходили до пана годитись, а він нас нагнав і виганьбив.

Семен. Ну то вам було виганьбити у двоє! Як він щедрий на лайку, то і ви не будьте скупі. Яж вам оповідав, як раз єден війт дістав у писок від старости. А той війт був Бойко, моцний як медвідь. Як не відвине руку, як не лягне сьвітле староство у заїди, аж ся ногами укрив. — Як би таких віїтів та руських хлопів було більше, то певно ніхто не зважив би ся збиткувати над нами.

Никола. Та дайте нам раду що робити.

Семен. Ціла моя рада для вас: страйк! Нехай ніхто із села не піде до пана на роботу, най му на поли постоїть праця, він скоро помякне. Втягніть у змову його наймитів, аби не було кому й худоби його обійти, а виграєте усьо, чого домагаєтесь.

Матій. Дуже добре! Але хто буде годувати тих бідаків, що ані жмені муки не мають в коморі?! Они з нужди подадуть ся і схрунуть.

Семен. Братя! Не думайте, що я із тих, котрі з повним животом кажуть другим голод терпіти. І я страйкував. Коли панські, ляцькі професори на університеті у Львові скривдили нас Русинів, ми,

руські студенти-Українці вийшли на страйк, покинули школу. Більша половина із нас лишила ся без грейцара при душі. Наші тати бідні, то й не мали нам відки помагати. Кождий з нас мусів і учити ся і на хліб заробляти. Та у Львові мож було заробок найти поміж своїми людьми. Але тепер ми мусіли іти на чужину, у Відень або Прагу. Неодин не мав навіть на дорогу!... Та щож! Громада великий чоловік. Русь-Мати велика спомогла своїх синів. Зі всіх сторін посипали ся щедрі датки. Навіть в далекій американській Русі за нас не забули! Найжеж буде честь і слава руським американським робітникам, що скинули на нас лепту із своїх кєрваво запрацьованих гроший! Честь і слава усім Русинам, котрі підперли свою молодіж у сьвятій борбі за руську нашу справу!

Василь. Пане Семене! Не гадайте, що ми самі за себе говоримо. Ми витримаєм, але бідним відразу треба помочи.

Семен. Чи чули ви що за великий страйк в Америці? Більше ніж 200.000 при твердім углю страйкували майже пів року. Тисячі наших Русинів було між ними. Але жаден не зрадив справі! Ніхто не зістав хрунем, або як они кажуть, скебом! А прецінь і між ними було багато бідаків. Їх піддержувала „Юнія”, велике і славне робітниче товариство.

Матій. Та в нас ніякого такого товариства нема!

Семен. То правда, але можна зарадити в инший спосіб. Уже тепер наша українська партія збирає жертви на страйковий фонд. Якась часть підмоги прийде і на вашу громаду. Однак тими грошми тре ратувати лише що найбільшійших. Якась часть людей найде заробок у богачів в селі, а решта нехай іде на зарібки до Прус, у Німеччину.

Никола. Та бо наші люди не уміють по німецьки — якжеж там розговорять ся?

Семен. Наша партія завязала комітет, котрий висилає людей на заробок до Німеччини. Він опікує ся людьми в дорозі і наперед робить контракти з німецькими дідичами. І вікт добрий і обхожене людяне і платня гарна. За 2—3 місяці можна заробити красні гроші. Впрочім думаю, що і тут страйк не потреває довго, як тільки потримаєте ся якийсь час у згоді та єдності.

Никола. Дай вам Боже многі літа, пане Семене, за вашу розумну раду. Я міркую, що наші люди не на дармо слухали книжок та газет у читальни та й вашої промови. Ми тепер підемо від хати до хати та ростолкуємо кождому на розум.

Семен. Дай Боже щасливо! А не бійте ся нікого й нічого. Хоть вас будуть і страшити і грози-

ти вам, не піддавайте ся! Також не слухайте кацапського краканя, бо московські Юди тримають з панами. Боріть ся брата сьміло і завзято, а мусите побороти! (Подає всім трем руки — відходить та ще з дороги кличе): Ага! Щобисьте не забули сказати усім, аби люди не пили. До корчми ніхто най і не загляне та взагалі треба поводити ся спосіть, але не грозіть нікому! Дайжеж Боже витрисліть, але не грозіть нікому! Дайжеж Боже витримати!

Усі три: Дай Господи! (розходять ся в право і ліво).

Ява III.

(Мордко вискакує на сцену).

Мордко. А шляг зол ді трейфен! Брех ді кішкес, проклятий пурец! Він буде казало, аби люди в корчму не ходило. Герсти?! А з чого я буду жив! Гівалт! Та же то розбій на гладке дороге!

(З заду підходить реєнтий і підчас послідних слів жида, кладе руку на його рамени. Несподівано заскочений жид скрикує зі страху „ай вай мір“, але побачивши реєнтого успокоює ся).

Реєнтий. Ну, Мордку, то не только господину дідичу, але і тобі приходить остатна година.

Мордко. Ви чули?

Реєнтий. Я подглядал молокососов по наставленію отця Книшоїдова.

Мордко. Ну, і чуло ви, виділо ви того ганеф, розбійник, що бунтовало дурних гоїв в корчму не іти?

Реєнтий. Іміяй ушеса слишати, да слишит. І мені не заступило — чув!

Мордко. Ну і що ви на тоє?

Реєнтий. А ти що гадаєш Мордку?

Мордко. Я їх всіх у кримінал!

Реєнтий. Та за що?

Мордко. Як то за що? Вони хотять пустити мене з торбами, вони бунтують против пана — то нич?!

Реєнтий. А хтож їм прикаже панови робити та корчму посіщати? Нині не панщина!

Мордко. Любий пане реєнтий! Я вас так люблю, що аж сказати не можу — бігме ні! Ви письменний, учений чоловік, найдіть яку раду. Моє кепеле з жури уже цілком зісхло.

Реєнтий. Подай Господи! А щож мені, жиде, до твоєй журби? Може би яка рада і знайшла ся, але так — видиш — на сухо...

Мордко. Ви лиш заходіть до мене, пане Лямполіз, а я уже щось знайду такого, що дуже барз

файн є! Авф майне мунес! Але прошу, конче порадьте що на тих ферфлюхте шибеник, а шварце йур на них! (Відходять).

Ява IV.

(Двох хлопців-школярів з книжками виходять на сцену).

Павлуньо. Юрку, я вже не піду до школи.

Юрко. Та чому?

Павлуньо. Бо наша школа не школа, а Польща.

Юрко. Але же ти ся не бояв учителеви сказати!

Павлуньо. Або що?! Він питає ся мене: А гдзе польска ксьонжка? А я кажу: Нема! Цось з ньом зробил? кричить, а я кажу: подерем! Та чемусь подарл? Бо я Русин і не хочу ся вчити по польски. Правда! (сьміє ся) а він став червоний як когут. (Сьміють ся оба).

Юрко. Алеж то сьмішна історія за тоту Польщу. Якийсь Кракус, відай що кракав, якась дурна Ванда, що скочила в воду. Або і решта! Єден круль польский Кшивоустий, другий Лясконогі, третий Локетек, кажу ти брате, саме якесь каліцтво та жеброта.

Павлуньо. Нема то як наша руська історія! Мій брат Никола дав ми — знаєш — книжку про-

читати! То раз книжка! Є що прочитати. Кажу ти Юрку, зараз бим пішов в козаки. Ти чув що за Богдана Хмельницького?

Юрко. Та то відай той, що Польщу на сніданє з'їв!

Павлуньо. Ая! той сам! Господи, яка то Русь моцна була!

Юрко. Она і тепер моцна, лише за богато хрунів!

Павлуньо. Боже, Боже! Як доросту, то всіх хрунів на капусту посічу! То ще гірше сто раз ніж Ляхи!

Юрко (показує на сторону і шепче): Ади, ади! Когут іде! Габт ахт!

(Входить жандарм).

Жандарм. А цо ви ту хлопци робіце?

Павлуньо. А вам що до того?

Жандарм. Стуль писк смаркачу!

Павлуньо. Говори до гори! Я по польски не розумію.

Жандарм. Патшце, які мали, а юж гайдамака! Ну, і що ти тут робиш?

Павлуньо. Що видите то роблю — стою.

Жандарм. А чий то ти такий цікавий?

Павлуньо. А чий би! Тата тай мами. (Хлопці підсьміхаються ся).

Жандарм. Та ти зі мнов не жартуй, дурню еден!

Павлуньо. Від того чую то й ся не дивую.

Жандарм. Що ти сказав?

Павлуньо. Та нич, я кажу, що відай буде дощ.

Юрко. Та ходім, Павле, до дому.

Павлуньо. Та ходім. Шкода тут нашої бесіди.

(Хлопці відходять і зза сцени покривляють ся жандармови, кричачи кілька разів ку-ку-рі-ку! — Жандарм стоїть якийсь час на місци, відтак говорить).

Жандарм. Ото гайдамацьке насіне! Таке мале, а таке завзяте! На дурня мене обернули, тай пішли. Ой знаю я, відки тая наука виходить. То всьо прокляті радикали та їх читальня. Іду зараз до попа та жида. Они розповідять мені всьо, з ними я пораджу ся. Пан староста казав слідити за страйком і ужити всіх способів, щоби знищити от-той пожар, який обгортає наш повіт. Добре хоть, що поміж Русинами є ще такі поржондні каплані, як ксьондз дзекан Книшоїдуф! То сом правдзіві пшияцэле нас, Полякуф. (Відходить).

Ява V.

(Вточує ся на сцену п'яний Іван).

Іван. Бігме Боже, нема правди на сьвітї! Гого! Може колись і була, але тепер заперли небогу до арешту жиди, пани тай ксьондзи! Даймо на то подлуг тої читальні. Тажем ходив, тай чув, тай видів — кау вам — гей у церкві. Або той затабачений реєнтий! То-то скотина, то-то худобинка — із тої худоби, що з рилом. Він мені приповідає, що до церкви не ходжу. А ти небоже що дня у крилосї вівкаєш та вівкаєш, та що з того. На міні менше грїха! А він сьвятому місцеви служить, а дїдька за пазухов носить. Бігме, що дїдька! Оттакого лабатога! (показує руками). Коби ви те чули, що я, не бїй ся, знали би ви, хто реєнтий є. На заваді му хлопці, що читають, учуть сяс. На заваді йому, тай попови. Або й Мордко. Роби Іване тай роби, тай кінця нема. Знищив мене той Юда проклятий до ґрунту! Узав поле, узав хату, узав мою силу! Але душї не возьме, бігме нї! Сто раз присягну, що нї! Усьо виявлю, най ся дїє, що хоче! (Витягає флящину зза пазухи і показує людям). Отто мое всьо! (показує на горло). Сюди пішли мої воли тай корови, пішло поле, пішла хата, всьо пішло. Не знаю як, але влїзли ся. Тай все не стає! (Бє себе по губах). Та як тебе, та чим уже заткаю?! (Пє всьо і

кидає фляшкою на землю). Брр! Моцна! Нема що казати! Оковитка — кау вам, як золото! (Якийсь час роздумує). Гей! як я був молодий! Усі дівки — кау вам — липли як до меду. Або що?! Та я ще і тепер нівроку собі парубок! Мой! А як заспіваю, на все село чути. Ану послухайте:

Ой під нашим цісариком
Дуже добре жити,
Лише треба панам й жидам
Вірненько служити.

На то пан є, щоб панував,
Жиди щоб здирали,
А ми хлопи, щоб з голоду
Із дітьми вмирали.

Чи є правда де у сьвітї,
Ой скажіть ми люде,
Та чи в нашім, руськім краю
Колись ліпше буде?

(за той час як він співає, Настуня і Маруся входять на сцену).

Настуня. Здорові були, дядьку Іване!

Іван. Як ся маєте сороки?

Маруся. Ви щось нині веселі! Чи не жени-
тесь дядьку?

Іван. А котра з вас за мене піде?

Настуня. Та обі, присилайте старостів, до котрої хочете.

Іван. Е! Та я за великий пан, абим си хлопку за жінку брав. Ти не видиш, якї на мені убьори.

Маруся. То ви дядьку пан! Я і не знала!

Іван. Що ти знаєш! Я з панів пан, з дідів дід, я гербовий шляхтич!

Настя. Овва! Та до вас без бука і не приступай!

Іван. А ти си що гадала. Я є пан над всі пани, бо ся нікого не бою. Як той казав: Голий розбою ся не боїть. Тепер знаєш?

(Зза сцени чути голос Мордка: Іване, Іване, Іване!)

Іван. Проклятий парх! Ані на хвилю спокою не дасть. (Кличе). Та іду вже, Мордку, іду! (Відходить).

Настуня. От бідний чоловік! Запив бідачиско свій розум.

Маруся. На таке горівка приводить!

Настя. Як я ся колись віддам, то ніколи не пущу чоловіка до корчми! Бігме, що ні! І дома ані крапельки, ані покушати не дам того клятого трунку.

Маруся. Ну-ну! Скажу я Николі.

Настя. Та мій Никола тверезий чоловік. Він ніколи не вживає трунку. Його за тото і тато мої не люблять.

Маруся. Що правда то правда, а я таки не знаю, за що реєнтій так до него причепились?! Та то такий гідний парубок!

Настя. Єще який! Але ти кажу, на перехід його не люблять. Кажуть, що він радикал, безбожник, а то, бігме, неправда. Він і молитвослов має, і мені кушив.

Маруся. А мені здає ся, що у тім є і той дурний вокоман, Підскакевич. Щось твої тато занадто часто із ним сходять ся.

Настуня. Може і то бути! Той йолуп переслідує мене на кождім кроці своїми любощами. Причіпив ся як той ресях кожуха!

Маруся. Та що, віддай ся за него, будеш паннею.

Настя. Ая! Із тих дрібоньких панів, що то кажуть — пани як мак, вуши як біб!

(Дівчата сьміють ся. — Входить Підскакевич).

Підскакевич. Дзєнь добри панєнкам!

Маруся. Та які ми панни! От собі дівчата!

Підскакевич. Та то так, пане дзєю, для шику, по паньски.

Настя. Ми ся mezi панів не пхаємо, та не потребуємо панської установи.

Маруся. Ви знаєте, як то у нашій співанці:
(співає):

Ой на горі полукіпки,
А на долі снопи,
Най ся пани там не пхають,
Де гуляють хлопи.

Підскакевич. Е! то хлопська пісня, я знаю, пане дзею, не такої, а делікатної, панської (співає):

Слоньце крузь віконце пальцем протикає,
Паніч на паньонко мило спогльондає;
Не патш ти паньонко так слодко на мене,
Бо я цебе кохам, кейби крова целє.

(Дівчата сьміють ся).

Настуня. Нема що говорити! Дуже гарно по паньски виходить! Панич панну любить як коро-ва теля.

(Обі: Ха, ха, ха, ха!)

Підскакевич. Панно Анастазіо! (Клякає на одно коліно, Настя відвертає ся). Не роздзірай мого сердца своїм сьміхом!

Маруся. Пане вокоман! Таже Настуня не о-браз, абисьте перед нею клякали!

Настуня. Пане Валентий, не робіть сьміху із себе тай з мене. Будуть люди говорити, що у вас, вибачте, не всі дома.

Підскакевич. Крульово моєї души! Люблю тебе, пане дзею, над усьо!

Настя. Але грошики мого така єще ліпше!

Маруся. А шнапс, (покривляє ся) пане дзею, найліпше!

Підскакевич (встає і зближаєсь до Настуні). А таки ти моєю мусиш бути, чи хоч, чи не хоч. Уперта ти, пане дзею, дівчина, але і я не уступлю.

Настя. А я вам кажу раз на все: відчепіть ся від мене, та даром не тратьте часу. Скорше за чорта лисого віддам ся, чим за вас!

Підскакевич. Ой знаю я ваші дівоцкі примхи. Що иншого, пане дзею, хоче, а що инше каже. Возьму я тебе, моє серденько, возьму, а і тепер, пане дзею, щиро поцілую. (Хватає Настуню і хоче поцілувати).

Настя. Проч від мене пройдисьвіте!

(Підскакевич хоче обіймити Настуню).

Настя (кричить). Гей люди ратуйте! Марусю!

(Маруся вимахує руками і кричить Николо! Николо! Надбігає Никола, хапає за карк Підскакевича і копнувши в зад, кидає його на землю. Вокоман зриває ся і прискакує до Николи. Якийсь час борють ся, аж Никола другий раз валить Підскакевича на землю, притолочує коліном
тай каже:)

Никола. Вара Ляшку від руської дівчини, а то ти зараз усі кости порохую!

(Заслона спадає).

ДІЯ ІІІ.

(Хата Василя Савчака. — У хаті крім господарів зібрана молодіж).

Дівчата і хлопці співають:

Ой під гаєм зелененьким
Брала вдова льон дрібненький
2. { Брала, брала, вибирала
Тай так собі заспівала:

Ой коби я мужа мала
Я бим його шанувала
2. { В срібло, злото убирала
Медом, вином напувала.

Ой там Василь сіно носив,
Його голос го доносить,
2. { Кинув косу у травоньку
А сам пішов до домоньку.

Никола: Чи чуєте Василюхо, який ваш чоловік. За вдовицями вганяє, а ви навіть не знаєте.

Василиха. Пильнуй ліпше Николо своєї Настуні, а я вже зі своїм упораю ся. Вважай небоже,

щоби пташки не вхопив яструб. Щось за дуже до неї підскакує Підскакевич.

Никола. Уже він відав по моїй стежці ходити не буде. Навчив я го добре хлопського параграфу!

Настуня (дрочить ся). А можеб ви мною та без мене так дуже не порядкували. Хто то знає, що в дівчини на умі. А як я люблю пана вокомана, то що кому до того!

Маруся. Або нема що любити! Таже то красавець на все село. Хоть зараз малюй. Як то у піснях співають:

Ні ти довгий ні короткий,
Криворукий, кривоногий,
2 { Ще й без верхньої губи
Як цілуєш знати зуби.

Василиха. Та най буде і так, але він пан, а ти Николо простий хлоп. Вважай лише, як би то красно виглядало: вельможна пані вокомониха або пані Валентова. Усі бисьмо мусіли руки в ясної пані цілувати.

Василь. А то ся моя стара розторкотіла!

Василиха. А ти публіко, то я у тебе „стара” тай ще при людях. Зачекай паничу, покажу я тобі, чи я стара. Матію сїдай коло мене.

(Матій жартобливо усміхаєсь і сїдає коло газдині — она удає, що примилує ся к нему).

Василиха. (жартобливо). Матієчку, серденько, порадь мені що на лютого мого ворога. Нелюба за чоловіка маю, завязав мені молодий вік.

Матій (під ту саму нуту). Тікаймо серце Василюхо у широкий сьвіт, за море, за гори.

Василиха. Матійцю, хоч би в Америку з тобою!

Василь. Баба з воза, коням лекше! Щасливої дороги!

Василиха. А ти людоїде, чоловіче з каменя! Абись знав, що наумисне ся лишу тобі на лиху годину!

Василь (жартобливо). Ой людоньки добрі, дівчатка солодкі, потіште хоть ви мене у моїй недолі (пригортає ся до дівчат, ті зі сьміхом відсувають ся від него).

Василиха. Встидав бись ся старигане! Нагадав си бик, як телятем був! А бийте го дівчата від себе!

Никола. Не питай Василю! Як жінці можна раз, то хлопови два. За Матія маєш аж двоє дівчат!

Василиха. А ти знов з язиком. Таке то якесь пискате, пелехате — сама не знаю, де очі у тої Настуні, аби віддаватись за такого медведя.

Никола. Гей не зачіпайте газдине, бо вам такої заспіваю.

Василиха. Овва, я ся твоєй співанки бою!

Никола (стає і співає).

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені твою хату записав?

Усі разом:

Ой не чула, ой не чула, ой не чула я.

Никола.

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені твоє поле записав?

Усі разом:

Ой не чула, ой не чула, ой не чула я.

Никола.

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені твої коні записав?

Усі разом:

Ой не чула, ой не чула, ой не чула я.

Никола.

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені тебе записав?

Усі разом:

Ой чула, чула, чула, ой чула, чула, чула, ой
чула я!

Василиха. (Сьміє ся і кидає хустков на Нико-
лу — бере ся під боки). Ну — вжесь всьої ви-
співав. Тепер я тобі твоєї заспіваю (співає).

Ой Никола робив кола
А Микита сани,
Ой Микита їде кіньми
А Никола псами.

Усі сьміють ся тай кажуть: Е, та ви перевер-
нули співанку!

(Серед того гамору входить академик Семен).

Академик. Дай Боже добрий вечер!

Усі. Дай Боже здоровля!

Василь. А відки вас Господь приніс так не-
сподівано?!

Академик. Я приїхав умисне до вашого села
звідати ся за страйк.

Никола. Та що! Страйкуємо уже цілісенький
місяць.

(Входять Павлуньо і Юрко).

Павлуньо. І ми страйкуємо також пане Семене.

Академик. Хто такий: — ми?

Павлуньо. Таже ціла школа!

Академик. Якто — не ходите до школи?

Павлуньо. Ні—ми страйкуємо против Польщі.

Юрко. Усі діти подерли польські книжки і не хотять вчити ся по польски.

Академик. Якто? Чи можеж то бути?

Павлуньо. А чомуж би ні? А на щож нам Польщі на Руси?

Юрко. Ми руські діти і своє хочемо знати, не чуже!

Академик. Славно хлопці, добрі з вас будуть козаки. Таких нам треба, не мазгайлів, що від вітру хилять ся. Ну, а що учитель, не сердить ся, не бє вас?

Павлуньо. Найби спробував! Зараз бисьмо го викинули через вікно.

Юрко. Учитель з першу сердив ся, відтак приїхав інспектор, але ми не піддались, ми вислухали а своє робили і робимо.

Павлуньо. І наш єгомосць приходили та намовляли нас конче, щоби ми вчили ся по польски. Діти ся встрашили та споглядали на нас. А Юрко і я лише зирк сюда тай тудя — як не подивимось остро — тай всьо остало по старому.

Юрко. А як єгомосць вийшли, ми вибігли зі школи, а я кажу до усіх: Ви не слухайте єгомосця, бо єгомосць кацап. Діти питають ся: А то що таке — а я кажу — кацап або хрунь то всьо єдно.

Павлуно. На катехізм ніколи не прийде, лише пришло реєнтого, а тут зараз прибіг боронити Польщі.

(Чути як хтось пукає в двері — усі стають тихо. — За дверми чути голос жандарма).

Жандарм. В іменю права отвожиць джві!

Никола. Та отворіть си, двері не заперті.

(Входить жандарм, жид і реєнтій).

Жандарм (побачивши всіх і академіка). А, Богу дзеньки, вшистке пташкі разом.

Академик. Говоріть чогосьте прийшли, не пускайте глупих жартів.

Жандарм. Мільч пан. Пан не відзі, же я в службє.

Академик. Передовсім говоріть до мене по руски, бо я Русин. Після права мені ся то належить.

Жандарм. Го-го, ви пане тепер за право говорите. А я тут прийшов длятого, що ви того права шанувати не вмієте.

Академик. Я вашого казаня ані не потребую, ані не хочу. Говоріть просто до річи.

Жандарм. Спокійно, поволи, любий пане „скубент”, маємо часу досить!

Академик. Кажу вам в останнє, не будьте блязном, а робіть се, що вам наказано.

Жандарм. Га коли вам так спішно, то вам скажу, що я прийшов вас і ваших товаришів арештувати (показує ланцюжки). Подайте, паничу, білі ручки, най наложу рукавички.

Академик. Яким правом? Покажіть уперед наказ арештованя на письмі.

Жандарм. Покажу вам по дорозі, як будемо spacerovatи до міста.

Академик. Ні — ви покажіть мені письмо сейчас, а то я навіть не знаю, хто ви є.

Жандарм. Подивіть ся на мій мундур і зброю — чей ще не осліпли!

Академик. Перший ліпший волоцюга може взяти такий самий мундур і гвер. А я чуючи вашу бесіду і бачучи ваше дурне поведене заключаю, що може і ви є який перебраний батяр або злодій.

Жандарм. Пане шкубент, мовчіть, бо ужию сили!

Академик. Не раджу вам зі мнов бороти ся. Я маю право жадати від вас урядового письма і по всім. Інакше можу вас викинути із хати, в котрій не знаєте прилично поводитись!

Жандарм. Мордку і ви пане реєнтий. Прошу вас посьвідчити, хто я є.

Мордко. То є пан Батяровський, наш постен-фірер — дай Боже, аби було вахмайстер!

Реєнтий. Господин Батяровський очень мні ізвістний.

Жандарм. А тепер повторіть тоє, що донеслисьте до постерунку.

Мордко. Я не можу добре по руски — я ся трошки загикую.

Реєнтий. Я трохи приглухий. Мордко чув виразнійше.

Жандарм (остро). Та бо говоріть, бо зараз вас арештую за фалшиве донесенє. Говори ти перший, жиде!

Мордко. Ну я виділо на мої власні уха оттих трох тай той пурец на дорозі.

Жандарм. Щож ти чув — говори дальше!

Мордко. Дуже великий вітер було, я не могло чути добре. Я лише видів, як они кричали на пана, і на піп, і на мене, що я таке мало мойре — же аж страх!

Жандарм. Таже ти виразно говорив, що они змавляли ся підпалити фільварок і корчму.

Мордко. Ну, може так і було, я собі тепер не можу добре пригадати. Най пан реєнтий решту скаже, я вже досить сказав.

Жандарм. Ой Мордку, буде зле з тобою, як ти собі всьо не нагадаєш!

Мордко. Як то зле, за що зле?! Що я тому винен, що у мене коротка пам'ять?

Жандарм. Ну, пане Лямполиз, може ви підратуєте свого приятеля.

Реєнтий. Я з євреями не заходжу в ніякі пріятельства.

Жандарм. Кінець кінцем говоріть, колисьте мене тут спровадили.

Реєнтий. Я оскаржую сих молокососов за брак уваженія к моєй особі, которе проявляєт ся тим, що викрикують за мною непристойніі прозвиска, називаючи мене кацапом іли хрунем.

(Павлуньо і Юрко вискакують за двері і покривляють ся „хрунь, хрунь”, а від часу до часу коли жандарм говорить, они викрикують „когут — нукуріку”. В тій хвили входить жидівський Іван і стає коло дверей).

Реєнтий. По второму — они є гардигали. Ви-кинули святіі букви ъ, ы, і ѣ а запровадили куцо-хвосту фонетику.

Жандарм. Щож мене то обходить.

Реєнтий. Бунтують нарід, щоби ніс на друге село на служби і парастаси і оскорбляють і так скуднії мої доходи.

Жандарм. Змилуйте ся та говоріть вже раз розумно. Скажіть як то ви чули за тую змову, де они відгрожували ся спалити дідичів фільварок і корчму.

Настуня. Тату, бійте ся Бога! Говоріть правду та не губіть невинних людей!

Реєнтий. Непослушная дочер, що ти ділаєш оттут. Яж тобі на всегда заказував посіщати тих безбожників.

Настуня. Та я так якось із Марусев зайшла.

Василиха. Дивіть люди, що за побожний. Ще й який. Не лиш у церкві але і в корчмі псалтиру читає.

Реєнтий. На всяком місті да хвалить душа моя Господа!

Жандарм. Та вже тихо сидіть баби, дайте скінчити протокул!

Василиха. Ми не є жадні баби, я собі порядна газдиня, а вони господарські дівчата. Може присьвідчити ціле село!

Жандарм. Та най буде і так. Перепрашаю вас, ясновельможна пані!

Василиха. А ти собі не бери мене на сьміх. Ти гадаєш, щось убрав когутячі пера на голову, то я тя ся бою?! (бере ся в підбоки).

(Усі підсьміхають ся).

Жандарм (звертає ся до Мордка). Мордку, слухай уважно, що тебе буду питати.

Мордко. Ну я слухаю!

Жандарм. Де ти був, коли отсей пан і ті ґазди бесідували з собою на дорозі?

Мордко. Я стояло собі за деревом.

Жандарм. Чи ти там підслуховав?

Мордко. Бігме, що ні! Я ся там сховало за вітер.

Никола. Брешеш жиде, тогди вітру не було.

Мордко. Ну може і не було. Але був дощ, або сніг, або я знаю що!

Василиха. Дивіть ся люди, сніг у Петрівку!

Жандарм. А чув ти, що ті пани говорили?

Мордко. Нехотячи, бігме, нехотячи.

Жандарм. Они говорили за страйк?

Мордко. А зой зол ейх лейбен! Той пурец казало, аби ніхто не пішло на паньске.

Жандарм. Щож казали сі ґазди?

Мордко. Воно казало, що будуть бунтовати ціле село!

Академик. То не є жадне бунтованє. Кождому вільно дати добру раду другим.

Жандарм. То ви признаєтесь, що то правда, що ви і ваші товариші підмовили людей до страйку. Алеж се противить ся уставі, се против закону.

Академик. Против якого? Може бути що против панського інтересу, але ми у Австрії не під небіщков Польщев.

Жандарм. За се саме я вас повинен арештувати. Пан под'юдзаш пшеціф польскей народосці.

Академик. Покажіть мені на се уставу, що не вільно згадувати, що Польща небіжка.

Жандарм. Але ви намовляли других до страйку. Се є збродня підбурюваня против сполечних клас.

Академик. Страйк є законом дозволений у Австрії. Кождому вільно намовляти до законного діланя тим більше, що то є одинокє оружїє робітників і хлопів.

Жандарм. Я ваших наук не потрібую.

Академик. Анї я ваших. Але мушу ся боронити против напасти.

Жандарм. Побачимо! — Ну, Мордку, щож ті панове радили дальше?

Мордко. Ну — пурец кричало, аби люди в корчму не ходило. Ай вай мір! Та то розбій на гладкій дорозі. А гіт ґешефт! З чого я маю жити!

Василь. А з чого люди живють. Возьми ціп, плуг, косу в руки або возьмись за яке ремесло. Не тре людей циганити!

Мордко. Хто, я циган?! Богато я тебе оциганило?

Василь. Я не такий дурний, але других!

Жандарм. Пане Хлопуф — чи як там панське назвіско, то є знова збродня пшешкадзаня в провадзеню інтересу.

Академик. То замкніть всіх тих сьвящеників до арешту, котрі виступають против п'яньства. Я хочу, аби руський нарід був тверезий а мені не в голові, що буде з жидом. Про мене най і усі скапцаніють!

Василиха. Забирайтесь жиди до Єрусалима!..

Жандарм. Прошу успокоїть ся та не перешкаджайте мені в уржендованю. Щож там Мордку було дальше?

Мордко. Они кричали, казали, говорили, що всіх жидів треба повісити.

Никола. Брешеш жиде!

Академик. Бреши дальше!

Василиха. А то песій син!

Жандарм. Спокуй! Кажи Мордку дальше.

Мордко. Я, як то учуло так сї застрашило. Я собі гадало, як мене зобачать то може і зараз повісять.

Василиха. Не зашкодилоби! Меншеб одного шахрая на сьвітї!

Мордко. Потому они ся радили, аби підпали-ти і корчму і пана і попа!

Жандарм. Чи ти можеш на всьо то присягну-ти?

Жид. Ну, на що присягати. Я чуло і пан ре-ентий чуло. Чи то не досить. Зугже, пане Лямпо-лиз, чи не так було, як я кажу.

(Реентий кашляє і мовчить. В тій хвили виступає зпід порога Іван на середину комнати і каже:)

Іван. Пане фїр, я хочу зложити важний про-токул. Я розкажу усю правду. То що жид тут гово-рив, то усьо чистїсенька брехня.

Жид (зі страхом і злістю). Марш відси а дїм-мер гої. Що ти знаєш, ти паскідник, псявіри, ти дурний хлоп?

Академик. Пане жандарм, скажіть най жид мовчить, най скаже що має сказати Іван. Я того жадаю яко оскаржений.

Жандарм. Та цо такі піяк може поведзець. Єго сьвідоцтво не важне. Ви може його підплатили то й він против жида говорить.

Жид (з утіхою). Пан фір то раз головке, то раз кепеле! Що такий дурень може знати. За бронф, за шнапс він буде брехати, як хто схоче. Він і тепер паний як свиня.

Іван. Брешеш жиде, я ще нині трунку і в губі не мав. І як Господь допоможе, не буду вже пив ніколи.

Жид. Хто — ти Іване? Та ти здохнеш як пес без горіфки.

Академик. Пане фірер, я настаю на своїм праві, щобиьте переслухали того сьвідка. Інакше ціле ваше урядоване безправне.

Жандарм (зі злостію). Ну і що ти нам скажеж Іване?

Іван. А тото, що нас трох чулисьмо цілу змову реєнтого з Мордком. Они сиділи в алькири, а я, Гриць і Гаврило булиьсмо у пивниці і чули слово в слово усьо.

Жид. А ти ґанеф, а ти злодій, що ти робило в пивниці із тамтими піяк? То ви провертіло тоту дірку у велике бочке! Я вас зараз в кримінал!

Іван. Щосьмо робили, то робили, то відтак буде о тім протокул. А я лише кажу, що двері від пивниці в алькир були отворені і ми всі три вислухали усю красну раду оттих двох.

Жандарм. Як ви могли усі три чути, чи ви навмисно підслуховали?

Іван. Ні, Ми ввійшли до пивниці, та вже правду скажу, набрати троха горівки, але побачилисьмо сьвітло в алькири, тож боялисьмо ся аби жид не вчув. Посідали ми, аж чуємо говорить жид з реєнтим. А що розмова була цікава, ми дослухали її аж до кінця.

Жандарм. Ну! щож там такого цікавого було?

Жид. Що ви його слухаєте, пане фір, він ґанеф, оно моє горіфке крав!

Іван. Та що! Дуже нарікали на все та на усю читальню. Казали, що доконче треба її знищити. Реєнтій радили, аби піти на другі села по людей до роботи і так зломити страйк. Казав, що так піп наш радив вокоманови.

Василиха. Спробували штуки та не удала ся. Завернули ся люди, як ся довідали, що в нас у селі за причина!

Іван. Ну, але жид відразу на те не пристає. Ми лиш чули, як він все доливав та припрошував реєнтоного, а як уже добре підпоїв, а він му каже: Пане Реєнтий! Ми мусим засьвідчити оба, що ми чули, що они хотять підпалити пана, попа тай мене, що они грозили, що будуть всіх жидів різати та вішати. — Чи не правду кажу реєнтий, Ви, правда, казалисьте, що то страшно, що то гріх у таку біду захвати людей, але жидиско так вас файно підійшов, що наконець згодилисьте ся піти із ним сьвідчити.

Реєнтий. Ще і десятку у руку упхав!

Настуня. Татуню, скажіть всю правду. Не губіть себе і нас!

Никола. Пане реєнтий! Забудьте за вражду. Миж всі христіяне, Русини!

Реєнтий. А як я покажу ся перед єгомосця?!

Настуня. Або вам треба того дяківства! У нас, Богу дякувати, є на чім газдувати.

Реєнтий. Що о мині буде писати „Русское Слово”.

Никола. Плюньте на ту шмату, чиж не видите, що она против нас, хлопів!

Реєнтий. Господин Подскакевич і видіти мене не схоче!

Василиха. Та вам не встид з таким пройди-сьвітом, латкою волочити ся.

Реєнтий. Ну, то уже най буде що буде! Прозиваєте мене хруньом, але таки не хочу гріха на душу брати. (Поважно і поволи). Пане фїрер, що Іван сказав, усьо правда — жид просьвідчив фальшиво на усіх тих людей. Мене хотїв втягнути у змову і дав мені за се на конто десять ринських.

Академик. Пане фєрер, кінчіть своєю роботу. За фальшиве зізнанє арештуйте жида.

Жандарм. Не відзе жаднеґо поводу. Фалшиве інформациє — от і вшистко. Але ви стережіть ся пане! На тен раз пушам вшисткіх вольно. Лише раджу усім не бавити ся у страйки, у політику. Пан староста наказал політиковаць. Розумно?!

(Відходять оба з жидом. Хлопці зникають. Реєнтий також хоче відходити, але Настуня, Василиха і Никола хапають його за руки. Усі окружають його довкола).

Василиха. Пане реєнтий, останьте з нами, миж не вороги.

Никола. Будьте щирим Русинном, пристаньте до нас!

Академик. Покиньте кацапску зволоч, що йде против народа.

Реєнтий. Колиж бо ви гардигали!

Академик. Радикали, не радикали, ми за руський народ стоїмо!

Реєнтий. Хвалите куцохвосту фонетику!

Никола. Пишіть собі як хочете, букви їсти не дадуть.

Реєнтий. Ідете против ру-с-с-с-кого царя?

Академик. Такий він руский, як Мордко або Підскакевич.

Реєнтий. Та вже сам не знаю, на чім стою.

Настуня. Татуню, тримайте з нами, так нам буде добре!

Реєнтий. Го-го! знаю я дівко, що у тебе на умі!

Василиха. То ще ліпше як знаєте. Настуня і Никола люблять ся, поблагословіть їх.

Реєнтий. Та як то, так не можна. Против обичаю, без старостів, без заручин?

Василь. Ну, Николо, бери мене у старости! Многі літа реєнтому!

(Всі обступають старого, підносять на руки і співають Многая літа!)

Реєнтий. Ну! і за мінутку зробили з мене гардигала!

(Вбігають хлопці і кричать:)

Павлуньо. Мордко всі бебехи пакує! Виїзджає з села!

(Всі кричать: Славно, славно!)

Юрко. Дідич громаді продає село!

(Всі: Славно, славно!)

Реєнтий. Коби ще наш єгомосць пішли на другу парафію!

Хлопці. А нашого учителя дали на Мадзури!

Академик. Ну братя! Чи варта страйкувати? Уже двох зявок збулисьте ся з села. Викупите від пана ту земельку, що наші козаки від Турків боронили, що наші діди-прадіди потом поливали. Ще й придбалисьте щирого приятеля для хлопської нашої руської справи в особі пана реєнтого (бере за руку реєнтого). О коби так усі збаламучені пристали до нас, коби защезли хруні на Руси — встане Україна велика і славна без хлопа і пана, де будуть лиш самі вольні братя Русини!

Никола. Честь і слава най буде тим, що не цурають ся хлопа, робітника, а ведуть його до сьвітла, до добра.

Іван. І я кажу, аби ся такі люди не переводили, аби на камени росли. Посилав мя Юда у читальню шпігувати, а я си до голови взяв!

Академик. Дякуємо вам щиро Іване. Якби не ви і реєнтий, мусілиб ми посидіти у Івановій хаті.

Та не гнівайте ся, як вам ще де-що доложу. Перестаньте пити, бо п'янство найгірше нищило і нищить руський народ.

Іван. Оттут перед Господом Богом та перед усіми вами прирікаю і присягаю, що на віки покидаю п'янство а буду тверезо жити.

Академик. От еще одна побіда сьвітла над темнотою. Дай Боже, щоб усюди так славно страйк закінчив ся!

Василь. А тепер, колисьмо побідили і виграли справу, засьпіваймо хором наш хлопський гимн.

Усі співають:

Який то вітер шумно грає
Від Буга, Сяна і Карпат і т. д.

К О Н Е Ц Ь .

Спис і цінник книжок

які можна дістати в „Свободі“.

- Абу Касимові капці. — Арабська казка. Написав Іван Франко. — Ціна 30 цнт.
- Американський гимн „Май Контри” під нотами в українським перекладі. — Ціна 10 цнт.
- Американець, веселий образ з життя народу зі співами, в трох діях. — Ціна 15 цнт.
- Американські трости. — Ковбок. (Казка.) — Емігранти. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .. 15 цнт.
- Амалюнга. — Займаюче оповідане з часів боїв між Європейцями а Індіанами в півн. Америці.—Ціна 20 цт.
- Байки-небилиці. — Ціна10 цнт.
- Буквар для дітей першого року науки. — Ціна wraz з пересилкою 30 цнт.
- Блудний син. Образ з життя наших виселенців в Америці у 4 актах зі співами. — Ціна 25 цнт.
- Богдан Хмельницький в Галичині (2 ілюстрації). — Письмо (6 ілюстрацій). — Фляшка горівки. — Не в добрий час (4 ілюстрації). — Дні нашої слави і недолі. — Ціна 15 цнт.
- Вічевий співаник. — Ціна 5 ц.
- Вертеп. Сценічна картинка для колядників, що ходять по хатах в часі Різдвяних Св'ят. — Ціна.. 5 цнт.
- В неволі темноти. — Комедія з життя русько-американського народу в 3 актах. — Ціна 25 цнт.
- Весела книжочка з 17 образками. — Гумористично-сатиричний збірник для сумних людей. — Містить в собі багато сьмішних віршів, дотепів і оповідань. — Ціна 35 цнт.
- В старім і новім краю. — Образ з сучасного життя в 4-ох відслонах. Дуже весела штука для амторських театрів. — При кінци сеї книжки находить ся сьмішне оповідане „Стадник”. — Ціна 25 цнт.
- Вода в природі. — Уміркований та щирый. (В. Винниченко). — Заграй. — Останки „Фортуни”. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна 20 цнт.

Гостина сьв. Николая, драматична гра для дітей. —	
Ціна	10 цнт.
Галицькі анекдоти. (Гумор. оповіданя). — Ціна	10 цт.
Галка смерти. — Ціна.....	5 цнт.
Дещо про звірята, рослини, каміне і скали. — В сій книжці знаходить ся около 200 цікавих образків звірят, птахів і риб з докладним описом, де вони живуть. — Ціна	30 цнт.
Геновефа. — Ціна	30 ц.
Дещо про права і суди в Злуч. Державах, а особливо в стейті Пенсильвенії. — Ціна	10 цнт.
Дорога до сьвідомости: Капітал і праця.—Ціна	10 цнт.
Дорога до сьвідомости: Борба клас і длячого робітники організують ся. — Ціна	10 цнт.
Два брати, з байок Братів Грімів. — Ціна..	15 цнт.
Емігрант. — Дуже веселі пригоди з життя емігранта. — Ціна	15 цнт.
Жите Ісуса Христа	1.25
Жите і твори Івана Франка. — Ціна	10 цнт.
Жите, зарібки, організації і т. п. в Злуч. Державах. — Дуже цікава розправа про відносини праці і життя в Америці. — Ціна	15 цнт.
Журавлі. — Зміст: Журавлі (вірш). Закутник (оповідане). Новітні гайдамаки (вірш). Пісні про Канаду. Пайлот Бют, оповідане про судьбу молодого робітника-емігранта. Звідки бере земля тепло. — Ціна	15 цнт.
Жіночий язик, індіанська казка. Невдалий линч, оповідане. — Ціна	15 цнт.
Жінка і її значіне в суспільнім житю. — Сільський хірург (з ілюстраці). — Смерть отаманова. — Дурень. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна	15 цнт.
Жителі Марса. — Ціна	10 цнт.
І. Жовнір. II. Оферма. Новеля з військового життя. — Ціна	10 ц.
З кого ся насьмівають, з того люди бувають. — Посол Петришин. — Модний адвокат. Збірка оповідань. — Ціна	10 цнт.
Збірка повісток. — Ціна	10 ц.
За сестрою. — Є се найгарнійше оповідане з козацької старини, сучасного письменника Андр. Чайковського, яке дотепер вийшло на американській Руси. — Ціна	35 цнт.

- З ріжних нив.** — Зміст: Вся людська твар з хвалою прийде (вірш). Чого нам дійсно потреба. Не плоти ради, не плоди (вірш). Найбільший духовний поет (Данте Алігері). Михайло Петрович Старицький, батько українського театру і визначний український поет. Як будуть іти шапи? Ангел та пустельник (оповідане). Дещо цікавого із природи і науки. Зі світа. — Ціна 15 цнт.
- Зуб за зуб** (оповідане). — Бом (з каліфорнійського життя). Судьба світів. Назва „Русни”. — Ціна 10 цт.
- З великої європейської війни** з многими образками з поля війни. — Ціна 50 цнт.
- Іцко-Сват**, комедія в одній дії. — Ціна 10 цнт.
- Іван Дурак** та інші оповідання. — Ціна 25 цт.
- Історія заложення Злучених Держав Північної Америки.**
— Самсон. — До тих, що сьміють ся з п'яної людини. — Як Сніжка щось по ночі водило і що то було? (1 ілюстрація). — Бог на землі (Індійська казка). — Свати. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна 15 цнт.
- Казки за циганів.** — Ціна 10 цнт.
- Казки про жидів.** — Зміст: Як Іван жидів мудрував. Вандрівка Івана з жидами. Як Іван водив жидів на гриби, а відтак у ставі потопив. Мужик з жидом в спільці. Пан і жид. Казка про жида. Як жид Русина правував. — Ціна 15 цнт.
- Книжочка рахункова.** — Дуже практична книжочка до обчислювання всяких рахунків; вона є пожиточна так для бизнесменів як і для робітників. З додатком деяких цікавих відомостей. — Ціна 30 цнт.
- Коротка історія Руси** до зруйнованя Січч. Містить багато образків руських князів і гетьманів. Ціна 10 цт.
- Конець „Титаніка”,** правдивий опис морської катастрофи. — Ціна 40 цнт.
- Лис Микита.** З німецького переробив Іван Франко (23 ілюстрацій). — Ціна 40 ц.
- I. Листи з пекла. II. Лист шинкаря до чорта** і інші оповідання. — Ціна 25 цнт.
- Мужицька доля.** Збірка оповідань. — Ціна ... 10 цнт.
- Марія.** — Зміст: Марія (уривок з поеми Т. Ш.). На чужині (вірш). Скором (оповідане). Рік 1903-тий в старім краю. Людоїдство в Конго. Клопоти кума Софрона (вірш). — Ціна 10 цнт.
- Многострадальний народ.** (Огляд історії українського народу). — Ціна 20 цнт.

- 4
- Невольник, драма в 5-ох діях зі співами і танцями. У-
спенізував Карпенко Карий (Тобилевич) після пое-
ми Т. Шевченка. — Ціна 15 цт.
- Найкрасші пісні, як: вояцькі, коломийки, любовні, жар-
тобливі і думки. — Ціна 20 цнт.
- Навернений грішник. — Ціна 20 цнт.
- Народний рух австро-угорських Русинів.—Ціна 20 цт.
- Напад на Січ. — Ціна 5 цнт.
- Не скує душі живої!... Присвята українському наро-
дови в Злучених Державах і в Канаді в тяжких хви-
лях його життя, на зараню великих надій для покрі-
плення духа. — Ціна 15 цнт.
- Ой не ходи Грицю, та на вечерниці. Народна драма зі
співами в V. діях М. П. Старицького. (В перерібіці
Александрова. — Ціна 30 ц.
- Оповіданє про Алї Бабу і сорок розбійників. Арабська
казка. — Ціна 20 цнт.
- О підземних скарбах. — Природна розвідка про всякі
мінерали, находячі ся в землі і як витворюєть ся з
них річи необхідні в житю людей. — Ціна .. 25 цнт.
- Оповіданя про заздрих Богів. — Ціна 10 цнт.
- Огонь на услугах чоловіка (з ілюстраці). Становище
паниці. — Янко Музика. — Свинячий син. — Дні
нашої слави і недолї. — Ціна 15 цнт.
- I. Олекса Довбуш і карпатські опришки. II. Цісар і ігу-
мен. Баляда. З німецького переклав Іван Франко.
— Ціна 10 ц.
- Порадник для женщин, що хочуть бути здоровими. —
Ціна 15 цнт.
- Порадник для залюблених або як писати любовні ли-
сти. — Ціна 35 цнт.
- Провідник, практичний підручник до науки англійської
мови без помочи учителя з доданем словара. —
Ціна \$1.50
- Портрет Т. Шевченка, поменьшенє портрету славного ар-
тиста-маляра Ф. Красіцького. Величина 13x16 цалів
на тривалім папери. — Ціна 20 цнт.
- Під прапором свободи. Вибір патріотичних деклямацій.
— Ціна 30 цнт.
- Пісні про Канаду і Австрію. Пригоди з життя емігран-
тів, писані вершом. — Ціна 40 цнт.
- Покуса. — Зміст: Покуса (оповіданє). З практичної
школи (оповіданє). Я тут голова (оповіданє). Пісня
про Канаду. 11.000 метрів над землею. Руському сер-
цю (вірш). Вік людей, звірят і рости.—Ціна 10 цт.
- Повна збірка веселих віршів Степана Руданського. —
Ціна 55 цнт.

- Принц і нуддар. Дуже цікавуче оповідане славного американського писателя Марка Твейна в перекладі В. Держируки. — Ціна 50 цнт.
- Причта про садівника та інші оповідання, гуморески і сатири. — Ціна 40 цнт.
- Промови, деклямації і желаня на хрестинах, заручинах і весілю для кумів, старостів і дружбів. — Ціна 10 цт.
- Про кінець світа. — Ціна 15 цнт.
- Про нутро землі (з 22 образками). — Розкази про будову землі і її передпотопові здобутки. — Ціна 25 цт.
- Про Христофа Колумба та відкритє Америки (2 ілюстрації). — Закон не спинить пиянства, тільки вихованє. — Ріп Ван Вінкель (Вашінгтон Ірвінг). — Дні нашої слави і недолі. — Ціна 15 цнт.
- Руський штукар. 212 гарних штук до забави. — Зміст: Часть I. Забави фізичні і хемічні. Часть II. Штуки з картами. Часть III. Штуки рахункові. Часть IV. Штуки жартібливі. — Ціна 50 цнт.
- Рицар і смерть. — Ціна 5 цнт.
- Розмова Поляка з Русином. — Дуже веселий вірш, в котрім Русин висьміває польську пиху. — Ціна 10 цт.
- Релігійні вірованя старинних народів. — Зміст: Релігія Єгиптян. Релігія Халдейців. Первісна релігія Індусів. Ісповідники релігії Брама. Релігія Будди. Релігія Перзів. Релігія Жидів. Релігія Греків. Релігія Римлян. — Ціна 20 цнт.
- Русько-англійський тлумач, з котрого можна дуже скоро навчитись англійської мови. Сторін 256, тверда справа. — Ціна 60 цнт.
- Різдвяна ніч (з 10 образками). — Ціна 10 цнт.
- Степові люди. — Оповідане з життя в донських степах. Ціна 15 цнт.
- Страшна пімста. — Оповідане М. Гоголя з козацьких часів (з многими образками). — Ціна 20 цнт.
- Сьпівомовки 40 цнт.
- Стріль на смерть! — Робітнича драма в 1-ій дії. (Для аматорських театрів). — Ціна 15 цнт.
- Страйк. — Сценічний образ в трох діях з життя хліборобів в Галичині. (Штука для аматорських театрів). — Ціна 20 цнт.
- Сьвято весни. — Ворог між нами. — Христос Воскрес. — До часу збанок воду носить (2 ілюстр.) — Тополя (1 ілюстрація). — Мати. — На Великдень. — Старинний звичай. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна 20 цнт.
- Свекруха. — Комедія в 3 діях 25 цнт.

- Товариска ворожка, для веселої розривки в кружку зна-
комих. — Зміст: Ворожене будучности для женщин.
Ворожене будучности для мушин. — Ціна .. 15 цнт.
Тарас Шевченко (17 ілюстрацій). — Ціна .. 20 цт.
Український сьпіванник. — Ціна 40 цнт.
Хлопська доля. — Ціна 5 цнт.
Хто з чого жиє? (Розвідка на тлі економічнім). —
„Земля рече”. — Ціна 15 цнт.
Через кордон. (Цікаві розкази емігранта). Емігрант.
(вірш). — Ціна 15 цнт.
Чародійні пригоди убогого Омара і султанової дочки Зу-
ліми. — Ціна 20 ц.
Що стало ся з Рудольфом або трагедія на замку Ма-
ерлінг. — Ціна 60 цнт.
Що то є книжка? — Початки козаччини (з 5 образ-
ками). — Козачий кістяк. — Кіндрат Бубненко-
Швидкий. — Дні нашої слави і недолі.—Ціна 20 цт.
Як стати горожанином Злуч. Держав та інші практичні
відомости. — Ціна 25 цнт.
Як пан собі біди шукав, оповід. Ів. Франка.—Ціна 15 ц.
Як мужик ходив до царя правди шукати (оповідане).
З гір (вірш). За землю (оповідане). Сьвіт без Аллага
(арабська байка). Як вовк пімстив ся на цареві
(казка). — Ціна 15 цнт.
Які то є люди на землі? (з 22 образками і 2 мапами).
Дуже цікава розвідка про всі раси людей і їх жи-
те. — Ціна 50 цнт.
Як писати листи або найновійший і найпрактичнійший
Русько-анг. листівник. — Ціна 75 цнт.
Як закладати читальні і вести бібліотеки. — Чому рік
має 365 днів. — Що таке грім. — Алькоголь, по-
вільна отруя. — Шинок. — Чотири дні. (Всеволод
Гаршин). — Заповіт Ярослава Мудрого. — Дні на-
шої слави і недолі. — Ціна 15 цнт.
I. Як мене вибирали дружбою. — II. Цісарський соло-
вій. — Ціна 10 цнт.

Гроші належить посилати на поchtовий або експре-
совий моні-ордер на імя, яке подано у понизшій адресі.

„S V O B O D A”

83 Grand Str.,

Jersey City, N. J.